

АНОТАЦІЯ

Лоскутова Г. А. Ризик-орієнтоване забезпечення економічної безпеки підприємств в умовах фінансової невизначеності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка». – Український державний університет науки і технологій, Дніпро, 2026.

Дисертаційне дослідження присвячене розвитку теоретико-методологічних засад ризик-орієнтованого забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств в умовах фінансової та багатовимірної невизначеності, розробці прогнозно-адаптивної моделі управління ризиками та формуванню методичного інструментарію її практичного впровадження у діяльність виробничих підприємств.

Сучасний етап розвитку економічних систем характеризується високим рівнем турбулентності зовнішнього середовища, посиленням глобалізаційних процесів, цифровізацією економіки, нестабільністю фінансових ринків, трансформацією логістичних ланцюгів, загостренням геополітичних суперечностей та наслідками повномасштабної військової агресії проти України. За таких умов суттєво зростає вплив фінансових, макроекономічних, виробничих, інвестиційних, логістичних і технологічних ризиків, що негативно позначається на фінансовій стійкості, платоспроможності та конкурентоспроможності підприємств.

Необхідність забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств в умовах багатовимірної невизначеності потребує переходу від традиційних реактивних моделей антикризового управління до сучасних ризик-орієнтованих та прогнозно-адаптивних підходів, які інтегрують інструменти фінансового аналізу, кількісного моделювання ризиків, сценарного прогнозування, стрес-тестування та цифрового моніторингу ризиків у єдину систему прийняття

управлінських рішень.

Тема дослідження є надзвичайно актуальною та має важливе теоретичне значення для розвитку концепції ризик-орієнтованого управління фінансово-економічною безпекою підприємств, методичне значення, пов'язане з удосконаленням інструментарію оцінювання та прогнозування ризиків, а також практичну цінність, яка полягає у створенні прогнозно-адаптивної моделі управління ризиками (PAFEB), орієнтованої на підвищення стійкості та адаптивної спроможності підприємств.

У роботі досліджено еволюцію теоретичних підходів до трактування категорій «економічна безпека підприємства», «ризик», «фінансова невизначеність», «ризик-орієнтоване управління», а також визначено сучасні тенденції розвитку систем управління ризиками відповідно до міжнародних стандартів ISO 31000 та COSO ERM. Обґрунтовано необхідність інтеграції ризик-менеджменту в систему стратегічного управління підприємством та доведено, що ризик-орієнтоване управління має виконувати функцію стратегічного ядра системи фінансово-економічної безпеки.

Удосконалено понятійно-категоріальний апарат фінансово-економічної безпеки підприємства шляхом уточнення її трактування як динамічного, багатовимірного та інтегрованого стану захищеності фінансово-економічних інтересів підприємства, який формується під впливом системи ризик-орієнтованого управління в умовах фінансової невизначеності. Запропонований підхід дозволяє враховувати взаємозалежність ризиків та забезпечує перехід від фрагментарного управління окремими загрозами до формування комплексного ризик-профілю підприємства.

У роботі обґрунтовано доцільність використання кількісних методів моделювання ризиків у системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств. Розроблено методичні підходи до інтеграції фінансового аналізу з інструментами VaR, CVaR, моделюванням Монте-Карло, сценарним та стрес-аналізом, що забезпечує підвищення обґрунтованості управлінських рішень і дозволяє прогнозувати поведінку підприємства в умовах кризових і шоківих

сценаріїв.

Особливу увагу приділено дослідженню фінансового стану українських виробничих підприємств в умовах воєнного ризику та економічної нестабільності. Проведено комплексний аналіз фінансових показників підприємств машинобудівної, металургійної, агропромислової, харчової та нафтогазової галузей України, зокрема ПАТ «ArcelorMittal Кривий Ріг», ПАТ «Мотор Січ», ТОВ «Інтерпайп Україна», ПАТ «Оболонь», ПАТ «МХП», ПАТ «Укрнафта», ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод» та інших. На основі проведеного аналізу виявлено ключові тенденції зміни показників ліквідності, рентабельності, фінансової стійкості та ділової активності підприємств у 2020–2024 роках, а також визначено найбільш критичні ризики їх функціонування.

У дисертації вперше розроблено прогнозно-адаптивну модель управління фінансово-економічною безпекою підприємства (PAFEB), яка інтегрує аналітичний, прогнозний, адаптивний і контрольний блоки управління ризиками. Модель забезпечує замкнутий управлінський цикл від ідентифікації та оцінювання ризиків до корекції стратегічних і оперативних управлінських рішень на основі постійного моніторингу ключових індикаторів ризику (KRI).

Запропонована модель PAFEB передбачає:

- інтеграцію фінансового аналізу та кількісного моделювання ризиків;
- використання цифрових аналітичних платформ, ERP- та BI-систем;
- застосування сценарного прогнозування та стрес-тестування;
- формування системи ключових індикаторів ризику (KRI);
- адаптацію управлінських рішень до змін внутрішнього та зовнішнього середовища;
- забезпечення безперервного моніторингу фінансової стійкості підприємства.

Удосконалено інструментарій практичної реалізації ризик-орієнтованого управління шляхом інтеграції ERP-систем, BI-аналітики та цифрових платформ моніторингу ризиків, що забезпечує автоматизацію процесів оцінювання ризиків, підвищує оперативність прийняття управлінських рішень та сприяє формуванню

адаптивної системи фінансово-економічної безпеки підприємства.

Розроблено методичний підхід до апробації ризик-орієнтованого управління в умовах фінансової нестабільності, який дозволяє кількісно оцінювати результативність управлінських рішень через динаміку інтегрального рівня ризику та ключових фінансових показників підприємства. Апробацію моделі здійснено на прикладі ПАТ «ArcelorMittal Кривий Ріг», для якого проведено моделювання ризиків ліквідності та фінансової стійкості із застосуванням методу Монте-Карло та логнормального розподілу поточних активів і поточних зобов'язань.

Результати дослідження мають важливе практичне значення для виробничих підприємств різних галузей економіки та можуть бути використані у процесі формування системи фінансово-економічної безпеки, стратегічного та антикризового управління, управління ризиками, фінансового планування й прогнозування. Запропоновані підходи сприяють підвищенню фінансової стійкості підприємств, зниженню ймовірності реалізації критичних ризиків та забезпеченню довгострокової конкурентоспроможності в умовах багатовимірної невизначеності.

Основні положення дисертаційного дослідження впроваджено у практичну діяльність виробничих підприємств та у навчальний процес Українського державного університету науки і технологій при викладанні дисциплін економічного та фінансового спрямування.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека, ризик-орієнтоване управління, фінансова невизначеність, управління ризиками, прогнозно-адаптивна модель, економічна безпека підприємства, кількісне моделювання ризиків, економічна безпека, хеджування цінкових ризиків, багатовимірна невизначеність, ризик, PAFEB, фінансові ризики, підприємства, металургійна промисловість.

SUMMARY

Loskutova H. A. Risk-Oriented Provision of Enterprises Economic Security under Conditions of Financial Uncertainty. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of doctor of philosophy in the specialty 051 «Economics». – Ukrainian State University of Science and Technology, Dnipro, 2026.

The dissertation research is devoted to the development of theoretical and methodological foundations of risk-oriented provision of enterprises' financial and economic security under conditions of financial and multidimensional uncertainty, the development of a predictive-adaptive risk management model, and the formation of methodological tools for its practical implementation in the activities of manufacturing enterprises.

The current stage of economic systems development is characterized by a high level of environmental turbulence, intensification of globalization processes, digitalization of the economy, instability of financial markets, transformation of logistics chains, aggravation of geopolitical contradictions, and the consequences of the full-scale military aggression against Ukraine. Under such conditions, the impact of financial, macroeconomic, production, investment, logistics, and technological risks significantly increases, negatively affecting enterprises' financial stability, solvency, and competitiveness.

The necessity of ensuring enterprises' financial and economic security under multidimensional uncertainty requires a transition from traditional reactive anti-crisis management models to modern risk-oriented and predictive-adaptive approaches that integrate financial analysis tools, quantitative risk modeling, scenario forecasting, stress testing, and digital risk monitoring into a unified managerial decision-making system.

The research topic is highly relevant and has important theoretical significance for the development of the concept of risk-oriented management of enterprises' financial and economic security, methodological significance related to improving risk

assessment and forecasting tools, as well as practical value consisting in the creation of a predictive-adaptive risk management model (PAFEB) aimed at enhancing enterprises' resilience and adaptive capacity.

The dissertation investigates the evolution of theoretical approaches to the interpretation of the categories "enterprise economic security," "risk," "financial uncertainty," and "risk-oriented management," as well as identifies modern trends in the development of risk management systems in accordance with international standards ISO 31000 and COSO ERM. The necessity of integrating risk management into the enterprise strategic management system is substantiated, and it is proved that risk-oriented management should perform the function of the strategic core of the financial and economic security system.

The conceptual and categorical framework of enterprise financial and economic security has been improved by clarifying its interpretation as a dynamic, multidimensional, and integrated state of protection of the enterprise's financial and economic interests formed under the influence of a risk-oriented management system in conditions of financial uncertainty. The proposed approach makes it possible to take into account the interdependence of risks and ensures the transition from fragmented management of individual threats to the formation of an integrated enterprise risk profile.

The dissertation substantiates the expediency of using quantitative risk modeling methods in the system of ensuring enterprises' financial and economic security. Methodological approaches to integrating financial analysis with VaR, CVaR, Monte Carlo simulation, scenario analysis, and stress testing tools have been developed, which increase the validity of managerial decisions and allow forecasting enterprise behavior under crisis and shock scenarios.

Special attention is paid to studying the financial condition of Ukrainian manufacturing enterprises under wartime risk and economic instability. A comprehensive analysis of financial indicators of enterprises in the machine-building, metallurgical, agro-industrial, food, and oil and gas sectors of Ukraine has been carried out, including PJSC "ArcelorMittal Kryvyi Rih," PJSC "Motor Sich," LLC "Interpipe

Ukraine,” PJSC “Obolon,” PJSC “MHP,” PJSC “Ukrnafta,” PJSC “Kryukiv Railway Car Building Works,” and others. Based on the conducted analysis, key trends in changes in liquidity, profitability, financial stability, and business activity indicators of enterprises during 2020–2024 were identified, as well as the most critical risks of their functioning were determined.

For the first time, the dissertation develops a predictive-adaptive model for managing enterprise financial and economic security (PAFEB), which integrates analytical, forecasting, adaptive, and control risk management blocks. The model provides a closed management cycle from risk identification and assessment to the adjustment of strategic and operational managerial decisions based on continuous monitoring of key risk indicators (KRI).

The proposed PAFEB model provides for:

- integration of financial analysis and quantitative risk modeling;
- use of digital analytical platforms, ERP, and BI systems;
- application of scenario forecasting and stress testing;
- formation of a system of key risk indicators (KRI);
- adaptation of managerial decisions to changes in the internal and external environment;
- ensuring continuous monitoring of enterprise financial stability.

The tools for practical implementation of risk-oriented management have been improved through the integration of ERP systems, BI analytics, and digital risk monitoring platforms, which ensure automation of risk assessment processes, increase the efficiency of managerial decision-making, and contribute to the formation of an adaptive system of enterprise financial and economic security.

A methodological approach to the approbation of risk-oriented management under conditions of financial instability has been developed, enabling quantitative assessment of managerial decision effectiveness through the dynamics of the integrated risk level and key financial indicators of the enterprise. The model was tested using the example of PJSC “ArcelorMittal Kryvyi Rih,” for which liquidity and financial stability risks were modeled using the Monte Carlo simulation method and lognormal

distribution of current assets and current liabilities.

The research results have significant practical importance for manufacturing enterprises of various sectors of the economy and can be used in the process of forming systems of financial and economic security, strategic and anti-crisis management, risk management, financial planning, and forecasting. The proposed approaches contribute to increasing enterprises' financial stability, reducing the probability of critical risks realization, and ensuring long-term competitiveness under multidimensional uncertainty.

The main provisions of the dissertation research have been implemented in the practical activities of manufacturing enterprises and in the educational process of the Ukrainian State University of Science and Technologies in teaching economic and financial disciplines.

Keywords: financial and economic security, risk-oriented management, financial uncertainty, risk management, predictive-adaptive model, enterprise economic security, quantitative risk modeling, economic security, price risk hedging, multidimensional uncertainty, risk, PAFEB, financial risks, enterprises, metallurgical industry.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Бобиль В. В., Лоскутова Г. А., Дронь М. А. Ризики та джерела загроз зовнішньоекономічної безпеки України // *Review of Transport Economics and Management*. 2022. № 8 (24). 12-19 с. DOI: <https://doi.org/10.15802/rtem2022/257978>
2. Бобиль В. В., Лоскутова Г. А. Ризик-орієнтоване управління як складова фінансово-економічної безпеки підприємства // *Review of Transport Economics and Management*. 2023. № 9 (25). 95-104 с. DOI: <https://doi.org/10.15802/rtem2023/288918>
3. Лоскутова Г. А. Аналіз сучасних методів управління ризиками у діяльності підприємств: світовий досвід та українські реалії // *Ефективна економіка*. 2024. № 9. 23 с. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.9.68>
4. Лоскутова Г. А. Аналіз економічної безпеки українських виробничих підприємств в умовах воєнного ризику та невизначеності: зміни фінансових показників і антикризові стратегії // *Review of Transport Economics and Management*. 2024. № 12 (28). 126-133 с. DOI: <https://doi.org/10.15802/rtem2024/327741>
5. Лоскутова Г. А. Адаптивне ризик-орієнтоване управління фінансово-економічною безпекою підприємства в умовах невизначеності // *Агросвіт*. 2025. № 16. 203-213 с. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.16.203>
6. Бобиль В. В., Лоскутова Г. А. Ризики та економічна безпека підприємств у процесі відновлення України // *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 24. 52-57 с. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.24.52>

Тези доповідей та матеріали науково-практичних конференцій

7. Лоскутова Г. А. Energy security as a component of economic security : тези доп. // *Modern Technologies: Improving the Present and Impacting the Future* : матеріали Sixth International Scientific Multidisciplinary Conference of Students and Beginner Scientists (Dnipro, November 23, 2022). Dnipro : UDUNT, 2022. P. 38–39.
8. Лоскутова Г. А. Теоретичні дослідження функціонування системи

економічної безпеки підприємства : тези доп. // *Проблеми та перспективи розвитку залізничного транспорту* : матеріали 82-ї Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 20–21 квіт. 2023 р.). Дніпро : УДУНТ, 2023. 133–135 с.

9. Лоскутова Г. А. Ризики та загрози в економіці та їх вплив на зовнішньоекономічну діяльність України : тези доп. // *Наука і сталий розвиток транспорту* : матеріали Всеукр. наук.-техн. конф. (27 жовт. 2023 р.). 2023. 25-26 с.

10. Лоскутова Г. А. Фінансово-економічна безпека виробничих підприємств України: сучасні підходи до управління ризиками : тези доп. // *Актуальні проблеми та тренди розвитку систем управління в сучасних умовах* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (26 берез. 2025 р.). 2025. 68-69 с.

11. Лоскутова Г. А. Ризик-орієнтоване управління у транспортних технологіях: шлях до економічної безпеки : тези доп. // *Інформаційно-керуючі системи на залізничному транспорті* : матеріали 38-ї Міжнар. наук.-практ. конф. (09–10 жовт. 2025 р.). 2025. 47-48 с.

12. Лоскутова Г. А. Багатовимірні ризики та економічна безпека підприємств у сучасних умовах невизначеності : тези доп. // *Фінансово-економічні механізми розвитку підприємництва: теоретичний та практичний аспекти* : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих учених (Дніпро, 27 листоп. 2025 р.). Дніпро, 2025. 52-55 с.